

**BO'LAJAK TARBIYA FANI O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA
FASILITATSIYANING O'RNI: HISSIY INTELLEKT VA MOTIVATSIYA
BOSHQARUVI**

Abdullayeva Niginabonu Sodiqjonovna

*Guliston davlat pedagogika instituti Tillarni o'qitish fakulteti
o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 1-kurs talabasi.*

abdullayevanigina037@gmail.com

Xamidova Sabrina Abduvahob qizi

*Ilmiy rahbar: Guliston davlat pedagogika instituti Pedagogika
va psixologiya kafedrası o'qituvchisi:*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida "Tarbiya" fani bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda fasilitatsiya fenomenining nazariy va amaliy asoslari tadqiq etiladi. Maqolada avtoritar pedagogik uslubdan demokratik va qo'llab-quvvatlovchi yondashuvga o'tishning psixologik mexanizmlari, hissiy intellektning (EQ) o'qituvchi kasbiy mahoratidagi o'rni hamda talabalarning o'quv motivatsiyasini boshqarishning innovatsion usullari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari pedagogika oliy o'quv yurtlari talabalari va professor-o'qituvchilari uchun metodik manba bo'lib xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *fasilitatsiya, pedagogik transformatsiya, hissiy intellekt, motivatsiya, "Tarbiya" fani, guruh dinamikasi, empatiya, kognitiv yondashuv, subyekt-subyekt munosabati.*

Abstract: *In this article, the theoretical and practical foundations of the phenomenon of facilitation in the training of future teachers of "Pedagogy" in the higher education system are researched. The article analyzes the psychological mechanisms of transition from an authoritarian pedagogical style to a democratic and supportive approach, the role of emotional intelligence (EQ) in the teacher's professional skills, and innovative methods of managing students' learning motivation. The research results serve as a methodical resource for students and professors of higher educational institutions of pedagogy.*

Keywords: *facilitation, pedagogical transformation, emotional intelligence, motivation, "Education" science, group dynamics, empathy, cognitive approach, subject-subject relationship.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются теоретические и практические основы феномена фасилитации в подготовке будущих преподавателей специальности «Педагогика» в системе высшего образования. В статье анализируются психологические механизмы перехода от авторитарного педагогического стиля к демократично-поддерживающему подходу, роль эмоционального интеллекта (EQ) в профессиональном мастерстве учителя, инновационные методы управления учебной мотивацией студентов. Результаты*

исследования служат методическим ресурсом для студентов и преподавателей педагогических высших учебных заведений.

Ключевые слова: *фасилитация, педагогическая трансформация, эмоциональный интеллект, мотивация, наука «Образование», групповая динамика, эмпатия, когнитивный подход, субъект-субъектные отношения.*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogning roli tubdan o'zgarib bormoqda. Axborot oqimi cheksiz bo'lgan raqamli davrda o'qituvchi endilikda yagona bilim manbai hisoblanmaydi. Endilikda uning asosiy vazifasi – o'quvchini axborotlar ummoniga yo'naltirish, unda mustaqil fikrlash va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishdan iboratdir. Ayniqsa, 2020-yildan boshlab umumta'lim maktablarida joriy etilgan "Tarbiya" fani o'qituvchilari oldiga o'zgarib borgan talablar qo'yilmoqda. Ushbu maqsadlarga erishishda fasilitatsiya yondashuvi muhim o'rin tutadi. Fasilitatsiya jarayoni o'qituvchidan nafaqat dars o'tishni, balki o'quvchining ichki potensialini yuzaga chiqarish uchun psixologik qulay muhit yaratishni talab qiladi.

PEDAGOGIK FASILITATSIYA VA UNING NAZARIY ASOSLARI

Fasilitatsiya tushunchasi gumanistik psixologiya asoschisi Karl Rojers tomonidan fanga kiritilgan bo'lib, u ta'lim oluvchining shaxsiy o'sishiga ko'maklashishni anglatadi. Avtoritarizmdan voz kechish. An'anaviy ta'limda o'qituvchi subyekt, o'quvchi esa obyekt (faqat eshituvchi) hisoblangan. Fasilitativ yondashuvda esa bu munosabat "subyekt-subyekt" shakliga o'tadi. Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchisi darsda buyruq beruvchi emas, balki muloqotni yengillashtiruvchi shaxs sifatida namoyon bo'lishi kerak [1]. Fasilitatorning asosiy ko'nikmalari. Fasilitator-o'qituvchi quyidagi sifatlariga ega bo'lishi lozim: Ochiqlik (Chinnilik): O'qituvchi o'z his-tuyg'ularini yashirmasligi va o'quvchilar bilan samimiy bo'lishi. Qabul qilish: Har bir o'quvchini uning kamchiliklari bilan birga shaxs sifatida tan olish. Empatiya: O'quvchining dunyosini uning ko'zi bilan ko'ra olish qobiliyati.

HISSIY INTELLEKT (EQ) – ZAMONAVIY PEDAGOGNING STRATEGIK RESURSI

Hissiy intellekt – bu o'zining va o'zgalarning his-tuyg'ularini anglash, ularni boshqarish qobiliyatidir. Tarbiya fani inson qalbi bilan ishlaganligi sababli, bu fanda EQ koeffitsiyenti IQ dan ko'ra muhimroq hisoblanadi. O'qituvchi EQ tarkibiy qismlari. Daniel Goulman nazariyasiga ko'ra, bo'lajak o'qituvchi tayyorlashda quyidagi uchta komponentga e'tibor qaratish lozim [2]: Birinchisi – o'zini anglash: O'z emotsiyalarining dars jarayoniga ta'sirini tushunish. Ikkinchisi – o'zini idora qilish: Stressli vaziyatlarda (masalan, sinfdagi tartibsizlikda) vazminlikni saqlash. Uchinchisi – ijtimoiy ko'nikmalar: O'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish. Hissiy muhit va o'zlashtirish koeffitsiyenti. Agar o'qituvchi darsda qo'rquv yoki bosim muhitini yaratsa, o'quvchining miyasi ma'lumotni qabul qilishni to'xtatadi. Aksincha, hissiy intellekti yuqori pedagog darsda "psixologik qulaylik zonasi" ni yarata oladi, bu esa bilim o'zlashtirish samaradorligini 40-50% ga oshiradi [3].

MOTIVATSIYA BOSHQARUVI VA IJTIMOY-PSIXOLOGIK TAKTIKALAR

Motivatsiya – ta'limning harakatlantiruvchi kuchi. Bo'lajak o'qituvchilar o'quvchilarni qanday qilib "majburlash" emas, balki qanday qilib "qiziqtirish" metodikasini o'rganishlari zarur. Kognitiv-psixologik yondashuv. O'quvchining qiziqishlari uning kognitiv ehtiyojlari bilan bog'liq. Fasilitator o'quvchiga "Nima uchun bu mavzu senga kerak?" degan savolga javob topishga yordam beradi. "Tengdoshdan tengdoshga" (Peer-to-peer) texnologiyasi. Kredit-modul tizimida bu metod alohida ahamiyatga ega. O'quvchilar bir-birlariga mavzuni tushuntirganda, ijtimoiy masofa qisqaradi va motivatsiya kuchayadi. Bunda o'qituvchi jarayonni chetdan kuzatadi va faqat kerakli o'rinlarda yo'nalish beradi [4].

GURUH DINAMIKASI VA KONFLIKTLARNI BOSHQARISH

Sinf yoki akademik guruh – bu tirik organizm. Unda doimo o'zaro tortishish, raqobat va ba'zan konfliktlar yuz beradi. Fasilitatsiyaning konfliktologik madaniyati. Tarbiya fani o'qituvchisi konfliktni yomon hodisa deb emas, balki rivojlanish imkoniyati deb bilishi kerak. Konfliktlarni fasilitatsiya orqali hal etish – tomonlarning manfaatlarini hisobga olgan holda umumiy to'xtamga kelish demakdir [5].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarini tayyorlashda fasilitatsiya va hissiy intellekt ko'nikmalarini shakllantirish zamonaviy ta'limning eng ustuvor yo'nalishidir. Bu yondashuv o'quvchilarning nafaqat bilimli, balki ruhan sog'lom, ijtimoiy faol va motivatsiyalangan shaxs bo'lib yetishishini ta'minlaydi. Oliy ta'lim muassasalarida ushbu mavzularda maxsus treninglar va amaliy mashg'ulotlar sonini ko'paytirish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Goleman, D., Salovey, P., & Caruso, D.R. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books, 1995. – 352 p.
2. Haydarov F.I., Xalilova N.I. Umumiy psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010.- 250 b.
3. Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. F. Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications. Psychological Inquiry, Vol. 15, No. 3, 2004. – pp. 1997-215
4. Muslimov N.A., va boshqalar. Pedagogik mahorat va kreativlik. – Toshkent: Voris-Nashriyot, 2020. – 240 b.
5. Rogers, C.R. Freedom to Learn: A Views of What Education Might Become. Columbus, OH: Charles E. Merrill, 1969. – 358 p.